

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Андриана Спасова “Антични реминисценции в учебникарската книжнина през Българското възраждане”

от проф. дфн Румяна Дамянова, Институт за литература – БАН

Дисертационният труд на Андриана Спасова “Антични реминисценции в учебникарската книжнина през Българското възраждане” е инвентивен – той открива нови пространства за коментар на събития и факти от периода на Българското възраждане, открива буквално нови текстове и ги въвежда в научно обръщение, и, което е най-важно – в голяма степен променя представата за присъствието на Античността в книжнината на българския XIX век.

Изследването на Андриана Спасова е организирано поднесено – включва увод, три глави, заключение, библиография и приложение от шест таблици. В увода ясно е заявена целта на труда:” „да очертае мястото на античния образ в корпуса на възрожденската учебникарска книжнина и неговото читателско възприемане” (с. 4), изяснена е оперативната методология, понятията, които използва. Добро впечатление прави прегледът на научните позиции, изразени от изследователи преди нея, така картината на античното присъствие става ясна и терминологично коректна, а постигнатото от Андриана Спасова получава ясен профил. Важен акцент е също и обяснението на понятието “учебникарска книжнина” – основното оперативное понятие в дисертационния труд.

Заявявайки, че изследователският ѝ метод е комплексен, включващ аспекти на литературния анализ, културологичното проследяване, психологическото обяснение на процесите или текстологическото проследяване на пътя на един ръкопис, А. Спасова оперира с термина “реминисцентна мрежа”, който се оказва успешно решение за очертаване на динамиката на навлизане, разпространение и усвояване на античните примери най-вече през и чрез жанровите повествователни форми.

Прегледът на кратките и на разгърнатите повествователни жанрове е сред първото реално постижение на труда на А. Спасова – тя възстановява името на Максимус Планудис и връзката му с ръкописната традиция на Езоповия животопис. Ограничението – недостъпност на преписа на Кирил Рилски и на ръкописа на Райно Попович, познати само по библиографски описания – бе преодоляно от А. Спасова: тя се занимава с тях *de visu* в Рилския манастир. Най-ранната антична рецепция на „Животоописанието на Езоп“, която е на практика и недиректна, е допълнена с по-късния, също опосредстван чрез друг превод,

вариант на Лафонтен. В случая се изгражда една рецепционна мрежа (ако използвам удачно въведения от докторантката термин), в която се намесват нови възприятия, допълващи и дообогатяващи античната рецепция. В този интересно проследен от Андриана Спасова сюжет се намесва западноевропейският рецептивен модел, който по своеобразен начин допълва вече създадения от множеството преписи и ръкописи античен рецептивен образ на този класически текст. Като се прибави и скрупулъзното проследяване на едва ли не криминалния сюжет с твърдението на Неофит Рилски “украл настоящия басни”, с изданието на публикуваната от Йоан Емануилович книга „Басни Езопови“, както и непълнотата в информацията досега, става ясно, че в литературната история на XIX век вече има ясен поглед за кривулиците в съдбата на този класически текст. Това се дължи на литературноисторическата подготовка на Андриана Спасова, която ѝ позволява да съзре пропуски, които е възможно да бъдат запълнени. А работата с ръкописи и преписи е наистина фундаментално условие за изграждането на един изследовател на Българското литературно и културно възраждане.

От друга страна, работата с ръкописи или самата издирваческа дейност, при добър шанс, често водят до открития – в този смисъл искам да отбележа, а вероятно този факт ще присъства и във всички останали оценки на членовете на научното жури – намерената ръкописна история за Българското възраждане с автор Найдено Геров – във фонд 22 на НБКМ. За мен важно е и наблюдението на А. Спасова, че “ключови исторически реминисценции се срещат в някои ръкописи”, посочвайки ръкописа на Н. Геров “Българска история”, който “функционира като просветно учебно помагало”(146 с.).

Добър старт за един млад изследовател е да се вгледа в традиционно поставян въпрос, който има множество свободни валенции за отговори и различни питання. Така виждам интереса на А. Спасова към така наречения Омиров въпрос, който в своето хоризонтално разполагане се свързва с основния поглед към преводите и възприемането на Античността. В това съзирам и научна смелост да се открие или поне да се забележи друг изследователски подстъп към тази класическа в своята популярност и нерешеност тема.

В заключение ще напомня, че на разширеното обсъждане на дисертацията проф. Клео Протохристова ясно заяви, че «дисертацията е в синхрон с относително новата дисциплина, наречена «класическа рецепция», която очертава и заема свое изследователско поле в съвременната рецептивистика. С наблюденията, издирванията, изводите и обобщенията, които дава, дисертацията на Андриана Спасова е крачка напред в очертаване на образа на Античността чрез рецептивното ѝ представяне в учебникарската книжнина през Българското възраждане.

Всеки един дисертационен труд предполага и критическо вглеждане, затова съвсем основателно отбелязвам многословието и на моменти натрупването на излишна фактология във втората глава за историческите и историографските съчинения. Понякога многото факти сякаш застават срещу яснотата на концепцията, а при един наистина прецизен анализ това не

би трябвало да се случва. Бих предложила при евентуално отпечатване на труда – което препоръчвам – да се даде повече информация за тази българска история , намерена от нея във фонд 22 – фонд «Н.Геров» на БИА.

В заключение заявявам убедеността си в научните качества на дисертационния труд на Андриана Спасова – в прецизно прегледания, преосмислен и подреден огромен фактологичен материал, в ясно изградения и представен понятиен апарат, в обосноваността на научните тези и направените изводи. Смятам, че с дисертационния си труд «Антични реминисценции в учебникарската книжина през Българското възраждане» Андриана Спасова убедително заслужава научната и образователна степен «доктор» и предлагам на научното жури да ѝ я присъди.

25. 10.2017 г.

Проф. дфн Румяна Дамянова